

Cvičení POVODEŇ 2018 – zkušenosti s koordinací humanitární pomoci

Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje (HZS JmK) ve spolupráci s Českým červeným křížem (ČČK), Diecézní charitou Brno a Krajským úřadem JmK vytvořil v roce 2016 systém koordinace humanitární pomoci při rozsáhlých mimořádných událostech (MU) nebo krizových situacích, zejména povodních. Jeho nedílnou součástí je i ověřování fungování v rámci cvičení. Poprvé bylo toto ve větším rozsahu prakticky procvičeno v rámci cvičení orgánů krizového řízení a složek integrovaného záchranného systému (IZS) v JmK POVODEŇ 2018.

Systém koordinace humanitární pomoci v JmK včetně legislativních východisek a obecných informací o humanitární pomoci (HuP) byl podrobně popsán v článku „Systém koordinace humanitární pomoci v Jihomoravském kraji“ (112, 1/2017). Tento příspěvek se proto bude věnovat především konkrétním poznatkům ze cvičení POVODEŇ 2018 a dalšímu rozvoji systému.

Cvičení POVODEŇ 2018

Zkušenosti z uplynulých let ukazují, že stále častějším typem povodní v České republice jsou přívalové povodně, které ve srovnání s přirozenými povodněmi mají rychlejší průběh (nutnost okamžité odezvy dotčených orgánů krizového řízení a složek IZS).

Právě činnost orgánů krizového řízení v JmK po vzniku krizové situace přívalové povodně byla námětem dvou denního krajského cvičení POVODEŇ 2018, které proběhlo ve dnech 27. až 28. listopadu 2018. Cvičení bylo rozděleno na štábní a praktickou část. V praktické části bylo hlavním cílem ověření první fáze systému koordinace HuP, kdy je na základě informací ze zasaženého území rozhodnuto o spuštění systému, vyslání terénních týmů složených z dobrovolníků ČČK, Vodní záchranné služby (VZS) a Diecézní charity (DCH) do zasažených obcí a je proveden úvodní monitoring situace.

Příprava cvičení

Již během přípravy cvičení se ukázalo, že k praktickému procvičení systému koordinace HuP bude nezbytné vytipovat konkrétní obce a v nich konkrétní domácnosti, které se budou cvičení účastnit v roli zasažených a budou na základě rozehry předávat terénním týmům, které je navštíví v době cvičení, své požadavky na humanitární pomoc.

Nejprve tedy HZS JmK vybral na základě osobních kontaktů obce a domácnosti v rámci sedmi cvičících správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Následně byli osloveni starostové vybraných obcí s informací, že jejich obec je zařazena do cvičení a že v rámci cvičení budou i oni plnit konkrétní úlohu. Celkem šlo o 12 obcí s tím, že v každé obci bylo vytipováno pět domácností. Celkem tedy šlo v rámci cvičení o 60 domácností.

Součástí přípravy bylo dále zpracování rozehry pro figuranty v roli zasažených domácností. HZS JmK předal



písemné pokyny k rozehře figurantům těsně před cvičením. Informace obsahovaly:

- popis sociální situace zasažené domácnosti (např. matka samoživitelka na rodičovské dovolené s jedním dítětem),
- stav obydlí po přívalové povodni (např. dům je/není obyvatelný, jsou/nejsou uhnulá domácí zvířata, funguje/nefunguje dodávka energií apod.),
- aktuální situaci domácnosti z hlediska zásob potravin, oblečení, čistících a úklidových prostředků,
- inscenované dotazy na terénní tým (např. Kdo mi pomůže s vysušením sklepa?, Co mám dělat se slepicemi, které nepřežily povodeň? apod.).

HZS JmK připravil časovou osu všech činností spojených s řešením úkolů v terénu. Vzhledem k tomu, že cvičení bylo dvoudenní, byly návštěvy terénních týmů naplánovány na večerní hodiny prvního dne cvičení. Během večera a noci bylo naplánováno předávání informací od terénních týmů na pracovní skupiny ředitelů územních odborů HZS JmK a druhý den ráno sumarizace potřeb zasažených domácností v rámci Krizového štábu HZS JmK.

V rámci přípravy cvičení bylo rovněž dohodnuto, že pro potřeby monitoringu údajů o zasažených domácnostech a sumarizaci získaných dat bude paralelně s listinnou (formulářovou) formou vyzkoušena i mobilní aplikace INSPECTO, kterou k tomuto účelu zpracovala organizace ADRA, o.p.s., a je v současné

době již využívána i některými dalšími humanitárními organizacemi. Proto byl do účasti na cvičení zahrnut i koordinátor pomoci při mimořádných událostech (MU) u organizace ADRA, o.p.s., Josef Koláček, který se vývojem aplikace zabývá. Z tohoto důvodu byla aplikace upravena tak, aby odpovídala systému koordinace HuP v Jihomoravském kraji (zejména položky monitorovacího dotazníku).

Současně během přípravy cvičení proběhly i informační schůzky s vytipovanými dobrovolníky ČČK, VZS a DCH, kde jim byla upřesněna jejich role při cvičení a znovu prezentován systém koordinace HuP v JmK (standardní školení k systému HuP proběhla již v předchozím roce).

Procvičované činnosti

Jak již bylo uvedeno, hlavním cílem cvičení bylo praktické vyzkoušení chronologického postupu od rozhodnutí o aktivaci systému koordinace HuP až po sumarizaci údajů z prvotního monitoringu. Toto období však obsahuje ještě plnění řady dílčích úkolů, které jsou zpracovány pro jednotlivé subjekty v rámci systému formou checklistů.

Prvním krokem v rámci cvičení bylo tedy aktivovat systém koordinace HuP a svolat koordinační schůzku za účasti zástupců HZS JmK, tajemnice Bezpečnostní rady JmK a vedoucích pracovníků ČČK a DCH. Na této schůzce jednotliví účastníci prezentovali předem připravené podklady – HZS JmK infor-

moval o situaci v terénu s odhadem počtu zasažených obcí a domácností, ČČK a DCH informovaly o disponibilních pracovnících, resp. dobrovolnících, kteří mohou být okamžitě/následně vysláni do terénu a o disponibilních financích na sbírkových účtech.

Ad hoc bylo na koordinační schůzce rozhodnuto o nasazení terénních týmů (po dvou osobách v jednom týmu) do zasažených obcí. Zároveň byl zpracován přehled kontaktů všech zapojených subjektů a byl nastaven systém komunikace mezi jednotlivými subjekty. Byly aktivovány centrální sklady pro sběr věcné HuP a byla vytipována sběrná místa HuP v povodní nezasažených obcích s rozšířenou působností v JmK (reálně při cvičení neaktivována). Byl dohodnut způsob vedení údajů v rámci monitoringu – jak listinná forma monitorovacího dotazníku, tak paralelně i záznam do aplikace přes mobilní telefon nebo tablet. Zde bylo mimo jiné úkolem terénních týmů posoudit klady a zápory obou verzí záznamu. Bylo rozhodnuto o okamžitém nákupu prvotních potřeb pro humanitární pomoc formou balíčků (potravinový, hygienický, úklidový). Jako poslední krok v této fázi byla zpracována informace pro veřejnost o aktivaci systému s požadavky na pomoc (věcnou i finanční). Tato informace byla cvičně zveřejněna na portálu krizového řízení JmK KRIZPORT.

Po koordinační schůzce zástupci ČČK a DCH předali potřebné informace k činnosti v terénu svým dobrovolníkům včetně odkazu ke stažení aplikace. Terénní týmy se následně přesunuly do určených obcí, kde nejdříve navštívily starostu obce a seznámily ho s účelem svého působení v obci. Při skutečné krizové situaci by současně se starostou navíc vytypovaly objekt určený k uskladnění a výdeji dovezené věcné HuP a dohodly detaily další spolupráce (předpokládalo se působení terénních týmů po dobu několika dní).

Po jednání se starostou obce terénní týmy postupně navštívily předem vybrané domácnosti v obci a provedly monitoring jejich stavu a potřeb do monitorovacího dotazníku. Vyplněné monitorovací dotazníky vedoucí terénních týmů nafotili, respektive naskenovali a zaslali na pracovní skupinu ředitele příslušného územního odboru HZS JmK k sumarizaci. Údaje zadané aplikací INSPECTO nebylo nutné jednorázově sumarizovat a výstupy byly k dispozici průběžně.

Praktické zkušenosti ze cvičení

Cvičení prokázalo, že systém koordinace HuP v JmK je nastaven kvalitně a je reálně možné jej využívat. Zejména praktická činnost terénních týmů přinesla cenné poznatky k dalšímu vylepšování systému.

Jak jsme již předem předpokládali, terénní týmy preferovaly zadávání údajů



při monitoringu do aplikace v chytrých mobilních telefonech. I při cvičení došlo reálně k tomu, že při lokální nedostupnosti mobilního signálu v terénu bylo nutné, aby aplikace pracovala off-line a data odeslala až po obnovení signálu, což proběhlo bez problémů. Další výhodou aplikace je možnost pořizovat přes mobilní telefon fotodokumentaci vztahenou ke konkrétnímu monitorovacímu dotazníku (tj. ke konkrétní domácnosti). Uživatelé aplikaci v rámci vyhodnocení hodnotili převážně pozitivně. Některá negativa souvisela s nepochopením některých jejích funkcí, případně šlo o technické detaily typu velikosti písma apod. Někteří uživatelé by preferovali tablet místo mobilního telefonu. Terénní pracovníci uvítali zejména intuitivní obsluhu aplikace a také fakt, že při zhoršené viditelnosti je práce se svítícím displejem příjemnější než s tužkou a papírem. Hlavní výhodou aplikace je však to, že odpadá ruční sumarizace výstupů z monitoringu.

Dalším pozitivem ze cvičení je poznatek, že pracovníci a dobrovolníci ČČK, VZS a DCH jsou schopni zodpovědně plnit úkoly v rámci systému koordinace HuP. Praxe ukázala, že bez problémů dokážou komunikovat s potenciálně zasaženými osobami, získat od nich potřebné údaje a současně využít i kritické myšlení k tomu, aby rozpoznali skutečnou důležitost získaných informací. I ze strany figurantů byly pozitivní reakce na přístup terénních týmů při komunikaci v rámci vyplňování monitorovacích dotazníků. Ukázalo se, že v praxi je výhodné mít terénní tým složený ze dvou osob (jeden se táže, druhý zaznamenává

apod.), je-li to možné, tak z muže a ženy (každé pohlaví má odlišnou schopnost se vcítit do potřeb zasažených osob a tímto se navzájem doplňují), respektive z osob různého věku (např. žena, která je matkou, se dokáže lépe vcítit do potřeb domácnosti s malými dětmi).

Cvičení ukázalo i dílčí nedostatky, které je nutné dále řešit. Byl zredukován obsah humanitárních balíčků, a to zejména na základě praktických zkušeností kolegů z ČČK, DCH a ADRY, o.p.s., z řešených krizových situací v minulosti.

Terénní týmy by uvítaly stručnější monitorovací dotazník nebo přesněji specifikované položky v něm. Tyto připomínky budou řešeny společně s dalšími úpravami mobilní aplikace. Cílem je dosáhnout stavu, kdy by výstupy (exporty) z této aplikace mohly být použitelné univerzálně v rámci všech nestátních neziskových organizací v Česku, které se poskytováním humanitární pomoci zabývají. Na tom v současné době HZS JmK s koordinátorem pomoci při MÚ u organizace ADRA, o.p.s., Josefem Kolářkem spolupracuje.

V oblasti pomoci při MÚ ADRA, o.p.s., úzce spolupracuje s MV-generálním ředitelstvem HZS ČR, a to na základě smlouvy o spolupráci z roku 2003. Uvedená spolupráce se odehrává ve dvou základních oblastech. Jednou je oblast přímé pomoci v průběhu MÚ a po jejich ukončení. Druhou oblastí je prevence a vzdělávání, ke kterým patří také rozvoj a implementace nových technologií v humanitární práci. Prioritně jde o využití mobilních technologií pomáhajících organizací při řešení následků MÚ. Uživatelé těchto aplikací pak mohou být nejen pracovníci pomáhajících humanitárních organizací, ale také příslušníci HZS ČR a zástupci samosprávy. Mobilní aplikace INSPECTO pro monitoring potřeb zasažených obyvatel byla vedle cvičení HZS JmK v minulosti využita i v rámci cvičení na území JmK v roce 2017 nebo během společného cvičení nestátních neziskových organizací a HZS ČR v Hlučíně 2016. Po vyhodnocení zkušeností se podařilo nejen provést celkovou upgrade aplikace v oblasti uživatelského prostředí, ale i samotné workflow.

Závěr

Praktické procvičení koordinace HuP v JmK bylo velmi přínosné pro všechny účastníky cvičení. Koordinace HuP přináší velké množství úkolů pro různé subjekty, které jsou vzájemně provázány, proto je nutný pravidelný nácvik. Fungování koordinace HuP je v JmK vnímáno jako jedna z priorit – pravidelné procvičování systému koordinace HuP je jedním z cílů „Koncepce ochrany obyvatelstva Jihomoravského kraje“ schválené hejtmánem JmK v červnu 2019.

pplk. Mgr. Miroslav MENŠÍK,
HZS Jihomoravského kraje,
foto archiv ČČK Brno

moval o situaci v terénu s odhadem počtu zasažených obcí a domácností, ČČK a DCH informovaly o disponibilních pracovnících, resp. dobrovolnících, kteří mohou být okamžitě/následně vysláni do terénu a o disponibilních financích na sbírkových účtech.

Ad hoc bylo na koordinační schůzce rozhodnuto o nasazení terénních týmů (po dvou osobách v jednom týmu) do zasažených obcí. Zároveň byl zpracován přehled kontaktů všech zapojených subjektů a byl nastaven systém komunikace mezi jednotlivými subjekty. Byly aktivovány centrální sklady pro sběr věcné HuP a byla vytipována sběrná místa HuP v povodní nezasažených obcích s rozšířenou působností v JmK (reálně při cvičení neaktivována). Byl dohodnut způsob vedení údajů v rámci monitoringu – jak listinná forma monitorovacího dotazníku, tak paralelně i záznam do aplikace přes mobilní telefon nebo tablet. Zde bylo mimo jiné úkolem terénních týmů posoudit klady a zápory obou verzí záznamu. Bylo rozhodnuto o okamžitém nákupu prvotních potřeb pro humanitární pomoc formou balíčků (potravinový, hygienický, úklidový). Jako poslední krok v této fázi byla zpracována informace pro veřejnost o aktivaci systému s požadavky na pomoc (věcnou i finanční). Tato informace byla cvičně zveřejněna na portálu krizového řízení JmK KRIZPORT.

Po koordinační schůzce zástupci ČČK a DCH předali potřebné informace k činnosti v terénu svým dobrovolníkům včetně odkazu ke stažení aplikace. Terénní týmy se následně přesunuly do určených obcí, kde nejdříve navštívily starostu obce a seznámily ho s účelem svého působení v obci. Při skutečné krizové situaci by současně se starostou navíc vytipovaly objekt určený k uskladnění a výdeji dovezené věcné HuP a dohodly detaily další spolupráce (předpokládalo se působení terénních týmů po dobu několika dní).

Po jednání se starostou obce terénní týmy postupně navštívily předem vybrané domácnosti v obci a provedly monitoring jejich stavu a potřeb do monitorovacího dotazníku. Vyplněné monitorovací dotazníky vedoucí terénních týmů nafotili, respektive naskenovali a zaslali na pracovní skupinu ředitele příslušného územního odboru HZS JmK k sumarizaci. Údaje zadané aplikací INSPECTO nebylo nutné jednorázově sumarizovat a výstupy byly k dispozici průběžně.

Praktické zkušenosti ze cvičení

Cvičení prokázalo, že systém koordinace HuP v JmK je nastaven kvalitně a je reálně možné jej využívat. Zejména praktická činnost terénních týmů přinesla cenné poznatky k dalšímu vylepšování systému.

Jak jsme již předem předpokládali, terénní týmy preferovaly zadávání údajů



při monitoringu do aplikace v chytrých mobilních telefonech. I při cvičení došlo reálně k tomu, že při lokální nedostupnosti mobilního signálu v terénu bylo nutné, aby aplikace pracovala off-line a data odeslala až po obnovení signálu, což proběhlo bez problémů. Další výhodou aplikace je možnost pořizovat přes mobilní telefon fotodokumentaci vztahenou ke konkrétnímu monitorovacímu dotazníku (tj. ke konkrétní domácnosti). Uživatelé aplikaci v rámci vyhodnocení hodnotili převážně pozitivně. Některá negativa souvisela s nepochopením některých jejích funkcí, případně šlo o technické detaily typu velikosti písma apod. Někteří uživatelé by preferovali tablet místo mobilního telefonu. Terénní pracovníci uvítali zejména intuitivní obsluhu aplikace a také fakt, že při zhoršené viditelnosti je práce se svítícím displejem příjemnější než s tužkou a papírem. Hlavní výhodou aplikace je však to, že odpadá ruční sumarizace výstupů z monitoringu.

Dalším pozitivem ze cvičení je poznatek, že pracovníci a dobrovolníci ČČK, VZS a DCH jsou schopni zodpovědně plnit úkoly v rámci systému koordinace HuP. Praxe ukázala, že bez problémů dokážou komunikovat s potenciálně zasaženými osobami, získat od nich potřebné údaje a současně využít i kritické myšlení k tomu, aby rozpoznali skutečnou důležitost získaných informací. I ze strany figurantů byly pozitivní reakce na přístup terénních týmů při komunikaci v rámci vyplňování monitorovacích dotazníků. Ukázalo se, že v praxi je výhodné mít terénní tým složený ze dvou osob (jeden se táže, druhý zaznamenává

apod.), je-li to možné, tak z muže a ženy (každé pohlaví má odlišnou schopnost se vcítit do potřeb zasažených osob a tímto se navzájem doplňují), respektive z osob různého věku (např. žena, která je matkou, se dokáže lépe vcítit do potřeb domácnosti s malými dětmi).

Cvičení ukázalo i dílčí nedostatky, které je nutné dále řešit. Byl zredukován obsah humanitárních balíčků, a to zejména na základě praktických zkušeností kolegů z ČČK, DCH a ADRY, o.p.s., z řešených krizových situací v minulosti.

Terénní týmy by uvítaly stručnější monitorovací dotazník nebo přesněji specifikované položky v něm. Tyto připomínky budou řešeny společně s dalšími úpravami mobilní aplikace. Cílem je dosáhnout stavu, kdy by výstupy (exporty) z této aplikace mohly být použitelné univerzálně v rámci všech nestátních neziskových organizací v Česku, které se poskytováním humanitární pomoci zabývají. Na tom v současné době HZS JmK s koordinátorem pomoci při MÚ u organizace ADRA, o.p.s., Josefem Kolářkem spolupracuje.

V oblasti pomoci při MÚ ADRA, o.p.s., úzce spolupracuje s MV-generálním ředitelstvem HZS ČR, a to na základě smlouvy o spolupráci z roku 2003. Uvedená spolupráce se odehrává ve dvou základních oblastech. Jednou je oblast přímé pomoci v průběhu MÚ a po jejich ukončení. Druhou oblastí je prevence a vzdělávání, ke kterým patří také rozvoj a implementace nových technologií v humanitární práci. Prioritně jde o využití mobilních technologií pomáhajících organizací při řešení následků MÚ. Uživatelé těchto aplikací pak mohou být nejen pracovníci pomáhajících humanitárních organizací, ale také příslušníci HZS ČR a zástupci samosprávy. Mobilní aplikace INSPECTO pro monitoring potřeb zasažených obyvatel byla vedle cvičení HZS JmK v minulosti využita i v rámci cvičení na území JmK v roce 2017 nebo během společného cvičení nestátních neziskových organizací a HZS ČR v Hlučíně 2016. Po vyhodnocení zkušeností se podařilo nejen provést zkušební upgrade aplikace v oblasti uživatelského prostředí, ale i samotné workflow.

Závěr

Praktické procvičení koordinace HuP v JmK bylo velmi přínosné pro všechny účastníky cvičení. Koordinace HuP přináší velké množství úkolů pro různé subjekty, které jsou vzájemně provázány, proto je nutný pravidelný nácvik. Fungování koordinace HuP je v JmK vnímáno jako jedna z priorit – pravidelné procvičování systému koordinace HuP je jedním z cílů „Konceptu ochrany obyvatelstva Jihomoravského kraje“ schválené hejtmánem JmK v červnu 2019.

pplk. Mgr. Miroslav MENŠÍK,
HZS Jihomoravského kraje,
foto archiv ČČK Brno